

La mafia

Politické události 70-90 let

Arlacchi, Pino: *Italská mafie a její podnikání*

Ginsborg

Sciascia, Leonardo: *Il giorno della civetta* (+film)

Vycházím z knihy Pina **Arlacchiho**, který provedl výzkum mafie v jižní Itálii v letech 1977-78, ke kterému přistoupil z důvodu, že nebyl spokojen s tím, jak byl fenomén mafie v té době interpretován. Žil v Kalábrii a pracoval na Ústavu sociologie, rok pobýval v New Yorku, kolébce zámožného mafiánského umění.

Vidí ve vývoji mafie **3 základní fáze**: tradiční mafie – poválečná změna – současná podnikatelská, ke které došel koncem 70.let během výzkumů: hypotéza o mafii, která se věnuje podnikání.

Problém mafie se stal jedním z alarmujících společenských problémů už ne jen na regionální úrovni, ale na **celostátní**.

Během necelých tří let mafie **zlikvidovala** několik vysoce postavených sicilských politiků a soudců – všichni byli zabití v srdci Palerma za bílého dne před desítkami svědků. Pokaždé z vražd následoval vzrušený ohlas ve vlivném tisku a sliby ze strany spravedlnosti a vlády, že zvýší úsilí při potírání mafie. Jenže ani jednou vláda neprovedla žádné zákonné opatření, nijak se v zásahu proti mafii neangažovala.

V 80.letech tedy padají návrhy zákonů proti mafii zvláště ze strany komunistů. Poslanec Pio **La Torre** byl první, kdo ho podepsal a zapojil se do boje proti mafii, iniciovaný levicí od poválečných let. Výsledek: La Torre je i se svým řidičem zavražděn.

Vláda tentokrát vyslala na Sicílii generála Carla Alberta **Dalla Chiesa** (úspěšného v boji proti terorismu) – ten je o 4 měsíce později v Palermu zavražděn i s manželkou.

I.fáze: **tradiční** jih – od národního sjednocení až po první léta po druhé světové válce.

Dynamika mafie jako společenského jevu: vztah mafie a společensko-ekonomického prostředí.

Boj o čest.

Obvyklý stereotyp sicilské společnosti: strnulá a pevně rozvrstvená

Konfliktní prvky ve vztazích mezi jednotlivci a skupinami na horizontální úrovni, hluboká nestabilita ekonomické struktury a možnost vertikálního pohybu v jejím rámci.

Základem fenoménu mafie je společnost v trvale přechodné fázi: endemická **asymetrie** mezi obchodně-kapitalistickou strukturou ekonomiky a tradicionalistickou strukturou kultury.

Moc mafie a role, kterou hraje v politickém a společensko-ekonomickém prostředí.

II.fáze: **poválečná** velká transformace společnosti a její vliv na tradiční chování a moc mafie.

Hluboká krize poválečného dvacetiletí. **Úpadek** mafiánské moci jak na Sicílii tak v Kalábrii. Centrální státní správa připravila mafiány o právo dohlížet na věci veřejné. Oslabení práv mafiánské autority.

III.fáze: v 70.letech dochází k vzestupu mafie v oblasti **podnikání**. Je výsledkem změny

postavení mafiánů v oblasti ekonomické a společenskopolitické a také výsledkem **institucionálního rozkladu** 70.let.

3 paralelní procesy v 70.letech: 1.zrození mafie zabývající se podnikáním 2.vzestup podnikajících sicilských mafiánských rodin na přední místo v celosvětovém oběhu **drog a nelegálním obchodu** 3. získání rozsáhlé politické **autonomie** ze strany mafiánské moci.

Na rozdíl od tradiční mafie, jejíž role byla zprostředkovatelská, ta dnešní tkví v **akumulaci kapitálu**. Vstup mafie do ekonomické soutěže, vynalézavost. Racionální kapitalistické uvažování. Itacionální agresivita, živočišný pud hromadění bohatství.

Soudcové: Cordova – 60 čelních představitelů mafie z Calabrie

Falcone – obchodní trasa pašování heroinu mezi Evropou (Sicílii) a USA

I.

Tradiční pojetí: být mafiánem = být **uznávaný**, být mužem cti (**uomo d'onore**), být schopen pomstít vlastními silami každou urážku své osoby a být schopen zneuctit nepřítele. Použité **násilí** za tím účelem bývá v přímém **rozporu se zákonem**. Přínosem a výsledkem je **prestíž a moc**.

Mafie není organizace, ale **chování a moc**. Součástí tohoto chování je: statečnost, mazanost, krutost, podvod. Mafián se těší **úctě**, což je potvrzením jeho **převahy**. Zaslouhuje si úctu, je váženou osobou. V Kalábrii na to používají termín *'ndrangheta* (řecké slovo, mafie) = vyšší stupeň **hrdinství a ctnosti**. Mafie je označována jako *onorata societa* – čestná společnost, honorace.

Přijímají systém **dvojí morálky**: jedna mezi členy téže skupiny, jiná ve vztahu k cizím lidem. Znamená to chovat se ohleduplně, vybraně, slušně, laskavě, přesvědčovat rozumne a po dobrém. V opačném případě se jedná o předstírání těchto hodnot.

Formálně se staví proti oficiální autoritě, a tak si získává **obdiv a úctu obyvatel**. Čest spočívá v dokonalosti: 1. mužnost, 2. neposkvrněnost a sexuální zdrženlivost.

Oddělení pohlaví: chlapecká síla mužů chrání **čest žen** před pohrůzkami a urážkami zvenčí. Ženy si naproti tomu musí zachovat svou **neposkvrněnost a zdrženlivost**, nechtějí-li pošlapat čest mužských členů rodiny. Ženy jako jedna z kategorií majetku, který zásadním způsobem **ovlivňuje vážnost** jednotlivce i skupiny, představují něco nesmírně cenného. Jejich **ochrana** tedy vyžaduje neustálou bdělost. Když se ženy dostanou do situace, kdy nemají kolem sebe muže (vdovy, ...), kteří by je hájili, si stěžují, že dokáží udržet společensky vážné a významné postavení.

Krevní msta v případě porušení ženské cti je **povinnou odvetou**. Manžel musí zabít nejprve nevěrnou manželku, a pak jejího milence.

Není-li hanebný čin pomstěn, zneuctění jednotlivci a skupiny nenávratně ztrácejí jakoukoliv vážnost a jsou velmi často **vyřazeni ze společnosti**. Žijí na místech oddělených i územně od zbytku. Emigrace v takovém případě představuje často jedinou možnost, jak se vyhnout společenskému zatracení.

Přecitlivělost ve vztahu k ženské cti je v tradiční Kalábrii nejčastějším důvodem konfliktu mezi mužskou částí populace. Kolem 60% vražd ve 40. letech bylo reakcí na konflikty způsobené nevěrou, znásilněním, únosem žen a zrušením zasnub.

Váženým a ctným mužem se člověk nerodí, musí se jím stát. Jak? V soutěži a **konkurenčním boji** o získání cti. Ten je otevřený. K jejich uskutečnění dochází při příležitostech jako jsou: taneční zábavy, lidové svátky, poutě... typické příležitosti, kde si jedinec může změřit s ostatními svou prestiž.

A to i v rámci jedné rodiny, kde vztahy jsou chápány jako vertikální, tzn. založené na **podřízenosti** (tedy nikoli důvěře a solidaritě). Jediným zákonem je zde **převaha silnějšího** (silnější vítězí, Darwin). Rodinné role jsou tak nestálé a dočasné, kdy např. syn přemůže svou prohnanost a silou svého dříve silnějšího otce.

Role **válečníka**.

Zvyk **posuzovat** skutečnosti a osoby z hlediska cti získané v konkurenčním boji, což má za následek pozitivní přijímání agrese a násilí. Ti méně způsobili ke konkurenčnímu boji (ženy, děti a starci) se velmi omezeně podílí na společenském životě.

Válka všech proti všem. Čest je tak spojována s arogancí a **fyzickou silou**.

Nejde o otázku pravdy-lži či spravedlnosti-nespravedlnosti. Upřednostňován je vždy **vítěz**, bez ohledu na důvody konfliktu. Neexistuje žádný abstraktní ideál morálky a spravedlnosti. Jde o čest a moc a tak mafián neváhá porušit jakýkoli uznávaný zákon, aby dosáhl svých cílů.

Zákon je na straně síly. Síla a převaha spíše právo utvářejí, než aby sloužily k jeho naplnění.

Jedním z prostředků, tím nejdůležitějším, je **vražda** – přináší pachateli pozemky, moc, ale i čestný titul **don**. Je tedy nejvyšší možnou zásluhou. Čím větší a obávanější oběť, tím vážnější a úctyhodnější vrah. Pokud nevraždí, nemůže doufat, že bude nahánět strach, nebo že ho budou uznávat a vážit si ho jako mafiána. Prestiž mafiána se rodí s vraždou.

Dochází k **institucionalizaci cti** – ta se mění a přerůstá v uznání a **legitimní moc, autoritu**, schopnost vládnout, podrobit si dané území a jeho obyvatele, získat výhradní právo na použití násilí k udržení vlastní pozice.

Vysoké uznání vynáší mafiány na **důležitá místa v úřadech**, kde dohlížejí na dodržování tradičních zákonů a zachování stávajícího pořádku. Z mafiánů se stávají soudci.

Vnější **znaky** mafiánského chování: mafiáni vystupují vždy skromně, s pokorou hovoří i naslouchají, zachovávají přátelství, umí oplácet laskavost, cení si cti a vděčnosti a jsou váženými členy obce. Na počátku je mafiánova pomoc druhým nezištná, ale ve skutečnosti je takovou malou dlouhodobou investicí do budoucna. Získává tím jeho pověst, roste množství lidí, kteří jsou mu zavázáni.

Nezbytnost mafiánského zásahu je patrná při zajišťování veřejného pořádku.

Ochrana: obrana stávajících zájmů a jeho původního prostředí.

I za domnělou ochranu vymáhají mafiáni dávky. Jde o vynucenou soužbu, kdy obyvatelé musí platit těmto ochráncům majetku před požáry, krádežemi atd. pokud někdo odmítne poplatek za zabezpečení před loupežní zaplatit, může vyhořet, být vykraden.

I v těch případech, kdy mafie sleduje svůj soukromý zájem, se zdá, že jedná ve jménu zachování obecného pořádku a stability.

Mafiánská moc nachází uplatnění v potlačení nepřizpůsobivého chování. Vystupuje tak jako **ochránce** bezpečnosti. Je to způsobeno tím, že se snaží na svém území snažit o to, aby měla pod kontrolou veškeré nelegální aktivity.

Mafiáni a státní moc – teoreticky protivníci – spolupracují a často používají podobné metody, přestane-li fungovat stávající řád nebo dojde-li k jeho vážnému ohrožení.

Státní moc, často bezradná vůči některým zločinům, si volala na pomoc mafiány, a ti zasahovali ozbrojeni po boku pořádkových sil (při poválečném zákroku na sicilské bandity, se kterými si karabiniéři a četníci nevěděli rady. Mafie jim přišla na pomoc – zneškodnili bandity, kteří ji mohli u výslechu kompromitovat.)

Pomoc byla ale směřována při politickém a sociálním útlaku, když po válce muselo sicilské rolnické hnutí odporu čelit spojeným silám mafie, pánů a státu.

Role **prostředníka** ve společensko-politické oblasti – v otázkách týkajících se **konfliktů** lokální společnosti a jejich vztahů s vnějším světem. Mafiáni se tak snaží dát **věci do pořádku**, když dojde k nerespektování tradičních norem chování a ke sporům mezi jednotlivci či skupinami v rámci **ekonomicko-společenských vztahů**. Např. při krevní mstě v rámci zachování rodinné cti, aby nedošlo k nekontrolovatelnému rozkladu společnosti, musí zasáhnout mafián-prostředník, který dá vše do pořádku. Smíří soudce. Předchází se tak zbytečným bojům o čest či soudním sporům, a tím šetří lidské i materiální zdroje. Člověk, který je okraden, se může obrátit na mafiána, zaplatí mu 1/3 hodnoty odcizených věcí a ty se mu dostanou zpátky. Policie je v těchto případech téměř neúspěšná (dopadne viníka jen v 15% případů, a lup se podaří získat jen v 10%, zatímco mafie má **95% úspěšnost**).

Od roku 1860 stát uznával autoritu mafie. Pomáhala mu v udržení pořádku (na Sicílii a v Kalábrii). Dokonce v oblastech, kde mocenskou elitu tvořili mafiáni, se situace řešila tak, že se členové policejního sboru rekrutovali přímo z řad mafiánů. Pokus o legalizaci mafiánské moci. Ten pak musí být za dobře s policií, starostou, soudci, lékaři, úředníky i poslanci.

KLAN – mafiáni nejednají jednotlivě, jejich aktivity jsou často výsledkem **spolupráce** v rámci více méně rozvětvené skupiny vázané rodinnými, přátelskými či příbuzenskými vztahy.

Druhým významem mafie = množina různých **nezávislých rodinných a příbuzenských** seskupení, založených na spolupráci či soupeření o vládu nad určitou oblastí.

Klan je tedy jednoduchý a pevný organismus **bez formalit a byrokracie**. Neexistují stnovy, zasvěcovací rituály nebo soudy.

Klan je řízen **4-5 nejvlivnějšími** osobami, které předčí ostatní věkem, inteligencí, postavením, schopnostmi, zločiny, mají větší zkušenosti a jsou zběhlí v bezrestném porušování zákona.

Omezený počet členů klanu: **15-20 osob** (maximálně), aby nedocházelo k vnitřním konfliktům.

Větší územní celky (**města a kraje**) nejsou nikdy ovládnuty jedinou skupinou, ale **více skupinami** provázanými vratkými vztahy spojenectví, nebo stojících proti sobě v otevřeném konfliktu.

Cosca = mafiánský klan. Přesné odlišení pozic. Není to uzavřený spiklenecký spolek, ale skupina přátel, kteří se schází zahrát si karty, vyjdou si na lov, oslavují společně narození nebo svatbu.

Sdružuje lidi všech možných profesí, i když nejsou pořád ve spojení, táhnou ale za jeden provaz a hájí společný zájem. Klan stojí na pozadí vytváření různých účelových koalic.

Z hlediska typu je tradiční mafián: 1. lidového původu, většinou chudí zemědělci,
2. přísluší ke středním vrstvám
3. ovládá určitou přesně vymezenou oblast.

II.

Tradiční mafii a mafii dneška od sebe dělí **velká poválečná transformace**, která rozvrátila stávající schemata, a **rozmetala celý ekonomický a společenský řád** a nahradila ho jiným.

Hnací silou transformace byl v jižní Itálii hromadný přesun obyvatel do průmyslových oblastí severní Itálie (**emigrace**), čímž se zúžila lidská základna a znemožnila generační výměnu. Mnozí mafiáni se nechali unést emigračním proudem.

Na severu byla vysoká poptávka v oblasti **průmyslu** a služeb a na jihu docházelo ke zvyšování počtu **úředníků** v městské správě. Rady mladých mužů na jihu se ztenčily a konkurenční boj o ovládnutí lokálních zdrojů polevil. Ti, kdo se chystali odjet, předem vstřebali kulturní model severu a ti, kdo zůstali, si zajistili místo v protekční skupině a tím i ve veřejné správě.

Velká **transformace 50. a 60.let** přinesla všeobecnou kulturní proměnu: na jihu se tato změna projevila jako ztotožnění **cti s bohatstvím**.

Typicky mafiánské jednání v této nové společnosti ztrácí svůj smysl: vyděračství, výhrůžky, podvod a vražda konkurentů teď nestačí k vzestupu na žebříčku cti. Tyto prostředky jsou stále více nahrazeny **hromaděním majetku**. Bohatství se tak stalo uznávaným ukazatelem úspěchu. Dobré jméno závislé na majetku.

Základy konkurenčního boje už **nestojí na obraně individuální a rodinné cti**, ale na majetku a předvádění symbolů blahobytu.

Počet rodinných konfliktů a z nich vyplývajících vražd se tak razantně snižuje. Mafiáni takké ztrácejí roli prostředníků ve sporech v lokální společnosti. Nastává bolestný proces **hledání nové identity mužů**. Jejich moc ztrácí legitimitu.

S rozvojem moderních politických stran a masových hnutí, která tvrdě postupují proti mafiánům, jsou tito připraveni o podporu. Růst popularity PCI způsobil příliv řady bývalých mafiánů, kteří se stávají jejími členy. Nicola D'Agostino z Kalábrie se stal odborovým předákem a starostou ovce za PCI. Stát si znovu vyhradil právo na použití fyzického násilí, a tím zbavil mafii pověření k ufrzování veřejného pořádku.

1962 je ustaven z popudu levice **Parlamentární výbor pro vyšetřování mafiánských aktivit na Sicílii**. Mezi lety 1963-70 skončili hlavní mafiáni ve vězení nebo v domácí internaci, nebo po nich pátrala policie.

Tradiční mafiáni jsou tak v 50.a60.letech vytlačováni jako odpadlíci na okraj společnosti. Stávají se terčem posměchu. Mentalita obyvatel se mění, z mafiánů už nemají strach.

V roce 1965 karabiniéři, policie a finanční policie zatklí 10 důležitých sicilských bossů: Frank Coppola, Francesco Garofalo a Giuseppe Magaddino, kteří provozovali nezákonný mezinárodní obchod s heroinem do USA. Sociologové a vědci se domnívali, že mafie spěje ke svému konci a bude nahrazena méně závažnou formou městské zločinnosti.

Politická moc a mafie na západní Sicílii:

Hlavními hrdiny západní Sicílie 50.a60.let se stali nikoli mafiánští gangsteři, ale elita radikálních stoupců DCM která využila strukturálních změn v sicilském politickém systému, a tak pevně držela v rukou otěže regionální politické a ekonomické moci.

Takzvaní fanfaniani z Palerma patřili ke skupině profesionálních politiků vedené pány Lima, Gioia a Ciancimino, což byli představitelé moderního proudu v DC v čele s Fanfanim. Ze sicilské DC – strany společenské honorace – se jim podařilo vybudovat stranu podnikatelů, a v jejím rámci si úspěšně přisvojili a využívali tradici politického převlékání charakteristickou pro vztahy ve vládních politických kruzích.

Po válce byla politická moc na Sicílii hříčkou složitých vztahů spojenectví, které mezi sebou uzavíraly a rozvazovaly velmi různorodé skupiny: monarchisté, liberálové, fašisti, separatisti, DC... spolupráce a konflikty. Regionální vlády vyrůstaly z momentálního splynutí různých politických a protekčních skupin. Tato rozdrobenost došla až k tomu, že vznikla nezávislá skupina 7 regionálních poslanců, bývalých fašistů, která si říkala CESP. Po roce 1954 převládla v DC myšlenka vstřebat do strany pravicově zaměřené skupiny, které byly politickým výrazem mafiánských klanů.

Fanfaniho elita tedy začleňovala mafiánské skupiny do nového mocenského systému. Proč? Mafiáni tak ztratili autonomii a nezávislou mocenskou základnu. Měli na vybranou: jít s jistými výhodami do vlády, nebo zůstat na černé listině a riskovat zatykač nebo internaci, kterými se nešetřilo.

Fanfaniánská elita byla u moci asi 20 let (od poloviny 50.let). a to hlavně díky tomu, že to byla malá a stmelená skupina, a navíc schopná řídit proces rozšiřování veřejné správy a přijímání nových pracovníků v oblasti služeb. Na Sicílii existovala tak **autonomní regionální vláda**, která disponovala velkým rozpočtem a tak i širokými možnostmi ekonomické intervence.

Všechny pravomoci byly svěřeny skupině úředníků, kteří svou pozici získali výhradně díky **protekcí** (90%). Tato praxe přijímání zaměstnanců bez konkurzu byla ospravedlňována po vzniku kraje ve 40.letech nutností rychle zaměstnat nové pracovní síly.

Skupina pánů Lima-gioia-Ciancimino si byla dobře vědoma toho, že když poskytne prostor pro nezávislost mafiánských živlů, časem by vše mohlo vést k nebezpečnému pluralismu pravomocí. Aby se vyhlí otevřenému střetu o politicko-spoolečenský vliv, snažili se **ovládnout klíčové městské ekonomické a politické instituce**.

Týkalo se to: stavebního trhu, úvěrového trhu, trhu s pracovními místy na státních institucích a palermských tržnic velkoobchodních skladů.

Při vyšetřování zločinů mafie vyšlo najevo, že 80% stavebních povolení bylo vydáno na 5 jmen nastrčených figurek, za kterými se schovávala mocná politicko-podnikatelská lobby města. Spoustu stánek na palermském trhu patřilo mafiánům. Atd. chaos

Fanfaniáni z Palerma ovládali velkosklady, stavební, obchodní a finanční aktivity, které podporovali a které fungovaly pod jejich ochranou, což jim umožnilo soustředit peníze a moc.

Názorová shoda v oblasti zájmů a rychlost při rozhodování byly umožněny hustou sítí **příbuzenských a přátelských vztahů**, které spojovaly členy skupiny. Zájmy se diskutovaly při běžných každodenních setkáních mezi bratry, bratrance, švagry a přáteli.

Porušil-li někdo nějaké pravidlo, kterým byly podřízeny vztahy uvnitř koalic, byl tvrdě **sankcionován**.

Krise mafie během poválečné transformace. Mafiáni se začleňují do protekčního řetězce vytvořeného novými politiky.

Stát zbavuje mafii pověření k udržování veřejného pořádku. Pronásleduje ji.

Prostřednictvím nově vzniklých postů mafiáni začínají působit v orgánech místní správy, čili dochází k její politické integraci.

Závěr velké transformace spadá v Itálii do **počátku 70.let**. přestává migrace z jihu na sever. Mění se vliv finanční pomoci státu: není už sjednocujícím elementem, ale způsobuje **rozklad** hospodářství a společnosti jižní Itálie. Intervence státu vyvolává silné napětí ve sporech o to, kdo dostane a kdo ne. Vzhledem k protekčnímu neférovému rozdělování veřejných zdrojů se objevují v 70.letech nepokoje z mnoha stran na jihu a volají po nápravě. 1970 vše vyplavalo na povrch při vzpouře v Reggio Calabria.

Dochází k trendu zcela opačným tendencím velké transformace.

Začíná působit silný **tlak směrem k rozdělení** dříve integrovaného celku.

Hospodářský a institucionální rozklad v Itálii 70.let ještě urychlil proces obrácení mafiánů na novou víru, totiž víru v akumulaci.

Znovu vzrostl trend mafiánských vražd (v 80.letech se zpětinasobil oproti desetiletí 1960-70). V 70.letech každý rok je zavražděno pře 1000 osob!!! Tím dochází k pádu státního monopolu na násilí. To podpořilo i jiné protivníky usilující o monopol na násilí, jako jsou teroristické skupiny a mezinárodní zločinecké organizace. Mafiánská agrese přerostla v ekonomickou sílu a vražda přestala být tab, jehož porušení trestá stát, a tak se jí využívalo jako prostředku k řešení konfliktů.

Mafiáni se masově zapojili do soutěže na trhu průmyslu. K akumulaci kapitálu využívali únosů a výkupného.

Mafiánům se tak podařilo skloubit své **tradiční chování, metody a organizaci práce**. **MAFIÁNSKÝ PODNIK** = užívá výsadní právo na zisk, který je jiným ekonomickým jednotkám nedostupný.

Mp je přesně definovaný celek, který si svou ekonomickou přesilu nad ostatními podniky zajišťuje pomocí tří odlišných specifických činitelů, které mu přinášejí konkurenční výhody nad normálními podniky.

1. zastrašování konkurence – tak, že na výběrová řízení se z 10 subjektů dostavil jen jeden - monopol
2. omezení a útlak v oblasti mezd – větší pohyblivost pracovní síly
3. dostupnost finančních zdrojů – z nezákonné činnosti (mafián nešetří, ani nehromadí majetek před započítáním podnikání). Nelegální kapitál je přeléván do systému zákonného podnikání.